

Innst. O. nr. 81

(2008–2009)

Innstilling til Odelstinget fra forsvarskomiteen

Ot.prp. nr. 41 (2008–2009)

Innstilling fra forsvarskomiteen om lov om endringer i lov 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt (videreutvikling av sesjonsordningen og innføring av sesjonsplikt for kvinner)

Til Odelstinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Hovedinnhold i proposisjonen

Forsvarsdepartementet legger med dette frem forslag til lov om endringer i lov 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt.

Regjeringen legger vekt på at den allmenne verneplikten skal opprettholdes, tilpasset en ny tid. Forsvarets behov skal ligge til grunn. Gjennom verneplikten får Forsvaret stabil tilførsel av godt egnet personell, og den bidrar til Forsvarets operative evne gjennom at vernepliktige har en viktig rolle i forsvarsstrukturen. I tillegg bidrar også verneplikten til å opprettholde tette bånd mellom Forsvaret og samfunnet for øvrig, og er sentral i forhold til forsvarsviljen og -evnen. Verneplikten sikrer en bred rekruttering til Forsvaret, på tvers av sosiale og kulturelle skillelinjer på en måte som er alternative rekrutteringsmodeller overlegen. Dette mangfoldet er viktig, ikke minst i forhold til Forsvarets legitimitet og forankring i samfunnet.

Regjeringen har i St.prp. nr. 48 (2007–2008) gått inn for å forbedre dagens seleksjons- og rekrutteringsverktøy i Forsvaret gjennom en videreutvikling av sesjonsordningen. Sesjon brukes normalt som samlebegrep for de møter som Forsvaret holder for utskrivningspliktige for å fastsette den enkelte persons tjensteddyktighet, og gi informasjon om tjensten i Forsvaret.

Det legges opp til at fremtidig sesjon skal gjennomføres i to deler. Del I vil være en egenerklæring, primært nettbasert, hvor hensikten er å skaffe opplysninger om den enkeltes helse, forutsetninger og interesser. Målet er å benytte dette som grunnlag for videre utvelgelse og oppfølging. Del II vil innebære at et nærmere utvalg av personer, som anses best kvalifisert for tjeneste, møter til sesjon i et av Forsvarets sesjonslokaler. En slik todeling av sesjonsordningen forutsetter at det sikres mekanismer som verner sensitive personopplysninger på en god og tilfredsstillende måte. Forsvaret er i dialog med Datatilsynet for å legge til rette for at en videreutvikling av sesjonsordningen skjer i tråd med de krav regelverket stiller for behandling av personsensitive opplysninger.

Regjeringen har videre gått inn for å innføre pliktig sesjon for kvinner. Regjeringens mål om å rekruttere flere kvinner til Forsvaret står fast, og en sesjonsplikt vil bidra til å sikre at alle kvinner i det aktuelle årskullet får tilgang til informasjon om Forsvaret – og at Forsvaret derigjennom kan styrke rekrutteringen av kvinner til Forsvaret. En større kvinneandel vil øke mangfoldet og bidra til å styrke Forsvarets legitimitet og forankring i samfunnet. Innføring av sesjonsplikt for kvinner forutsetter at kvinner underlegges en utskrivningsplikt på linje med menn.

Stortinget har ved behandlingen av St.prp. nr. 48 (2007–2008) gitt tilslutning til regjeringens syn på en videreutvikling av sesjonsordningen og innføring av sesjonsplikt for kvinner. Det vises i den forbindelse til Innst. S. nr. 318 (2007–2008) punkt 2.7.3 og behandling i Stortinget 19. juni 2008. En implementering av todelt sesjon og sesjonsplikt for kvinner fordrer at det foretas endringer i lov om verneplikt, og tilhørende regelverk. Regjeringen foreslår derfor i denne proposisjonen endringer i lov av 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt, for å kunne implementere todeling av sesjon samt sesjonsplikt for kvinner.

Som følge av utviklingen i Forsvaret og samfunnet for øvrig foreslås det at det også foretas mindre lovtekniske endringer i enkelte bestemmelser i vernepliktsloven.

1.2 Videreutvikling av sesjonsordningen

1.2.1 Gjeldende rett

Vernepliktslovens regler om gjennomføring av sesjon er nedfelt i proposisjonens kapittel 3. Sesjon brukes normalt som samlebegrep for de møter som Forsvaret holder for utskrivningspliktige for å klassifisere den enkelte persons tjenestedyktighet og for å gi informasjon om tjeneste- og utdanningsmuligheter i Forsvaret.

Av § 26 fremgår det at formålet med klassifiseringen er å fastsette den enkeltes skikkethet for militærtjeneste. Klassifiseringen skal fortrinnsvis skje på sesjon av en klassifiseringsnemnd, bestående av en offiser fra Vernepliktsverket som formann og en lege. Kongen er gitt fullmakt til å gi nærmere regler om klassifiseringsnemndenes arbeidsordning og øvrige sammensetning. Under krig eller andre særlige forhold kan Kongen bestemme at sesjonene helt eller delvis skal sløyfes og klassifiseringen gjennomføres på annen måte.

§ 27 angir at sesjon skal holdes for alle kommuner etter innrulling av ny årsklasse, og regulerer nærmere hvilke personer som skal innkalles til sesjon. Bestemmelsen åpner for at også personell som ikke har blitt klassifisert kan utskrives til tjeneste, forutsatt at disse ikke er åpenbart udyktige til tjeneste og at deres tjenestedyktighet avgjøres ved fremmøte til tjeneste. Kongen er gitt fullmakt til å gi nærmere regler om hvordan innkalling skal skje. Regler om godtgjørelse for fremmøte til sesjon gis av Kongen med Stortingets samtykke.

§§ 24 og 28 gir nærmere regler om innrulling og innrulleringsnemndene. Innrulling skal som hovedregel skje kommunevis. Grunnet den teknologiske utvikling de siste årene benyttes ikke lenger innrulleringsnemnder ved innrulling. Innrulling baserer seg i dag på opplysninger innhentet fra offentlige etater og registre, slik som Skatteetaten og Rikstrykdeverket. I enkelte tilfeller innhentes også opplysninger fra Politiet.

1.2.2 Departementets høringsforslag

Forsvarsdepartementet har i høringsforslaget forutsatt at fremtidig sesjon skal gjennomføres i to deler, og som følge av dette foreslått at § 27 tilpasses en todeling av sesjonen. Det foreslås videreført at § 27 legger rammer for gjennomføringen av utskrivning og klassifisering. Det er foreslått innarbeidet i første ledd at sesjon gjennomføres i to deler. Sesjonens andre del forutsetter personlig fremmøte for klassifiseringsnemnda. Det er foreslått tatt ut av bestemmelsen

at sesjon holdes for alle kommuner. Dette som følge av at første del av sesjonen gjennomføres ved egen erklæring uten personlig fremmøte og sesjonens del II gjennomføres ved et av Forsvarets sesjonssteder for de som anses best skikket for militærtjeneste.

Bestemmelsens andre ledd er foreslått flyttet til femte ledd med enkelte endringer. Som følge av at ordningen med ambulerende sesjonsvirksomhet skal opphøre, er det foreslått at valg av sesjonssted bare tar hensyn til de utskrivningspliktige. Ordlyden for klassifiseringsnemnda er foreslått tatt ut av bestemmelsen.

§ 27 tredje ledd er foreslått omarbeidet til nytt annet og tredje ledd for å reflektere gjennomføringen av sesjon i to deler. Kongens myndighet til å gi nærmere regler om innkalling foreslås videreført, sammen med at Kongen gis myndighet til å gi nærmere regler om gjennomføring av ny sesjonsordning i tråd med de prinsipper som er nedfelt i vernepliktsloven. Fjerde ledd er foreslått videreført som nytt sjette ledd, uten andre endringer.

Det er i høringsforslaget også foreslått endringer i § 24, 25 og 28. Ordningen med innrulleringsnemnder blir i dag ikke praktisert, da det benyttes nye elektroniske metoder for å skaffe til veie opplysninger om de utskrivningspliktige. Slik nemnd var i det vesentlige knyttet til de enkelte lensmenn og lensmannsdistrikter. Bestemmelser om innrulleringsnemnder er ikke regulert gjennom andre lover. Det ble derfor foreslått at §§ 24 og 28 tas ut av vernepliktsloven. § 25 er foreslått begrenset til å regulere nærmere bestemmelser om innrulling. Reglene om innrulleringsnemnda i annet ledd og tredje ledd er foreslått tatt ut av loven.

1.2.3 Høringsinstansenes syn

Samtlige høringsinstanser støtter, eller har ingen merknader, til forslaget om å innføre en todelt sesjonsordning. Enkelte høringsinstanser har imidlertid fremmet merknader til innholdet i forslaget til ny sesjonsordning.

Justis- og politidepartementet har oppfordret Forsvarsdepartementet til å avklare forholdet mellom foreslåtte endringer og § 1 i lov 19. mars 1965 nr. 3 om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner (militærnekte-loven). Justis- og politidepartementet har videre kommentert at rekrutteringen til politireservestyrken er basert på vernepliktsforvaltningens arbeid, og at det må tas hensyn til dette også etter at eventuelle endringer i sesjonsordningen er gjennomført.

Datatilsynet ga i sin høringsuttalelse uttrykk for den oppfatning at forslaget om todeling av sesjonsordningen er svært uklart og mener at høringsnotatet er mangelfullt, tatt i betraktning den ordning som tilsynet ser konturene av. Tilsynet understreker at opp-

rettelsen av nasjonale registre normalt må lovhjemles, og at det stilles store krav til lovhjemmelens styrke og klarhet. Datatilsynet er videre av den oppfatning at forslaget om nettbasert egenerklæring synes prematurt, og at en slik løsning forutsetter at det kan gis en tilfredsstillende informasjonssikker behandling av personopplysninger.

Forsvarsstaben er av den oppfatning at § 27 nytt femte ledd synes overflødig, tatt i betraktning at den ambulerende sesjonsaktiviteten opphører og Forsvaret allerede er gitt i oppdrag å øke kvaliteten på sesjoneringen og etablere et antall faste sesjonssteder. Forsvarsstaben er videre av den oppfatning at forslaget til nytt § 27 tredje ledd må forstås slik at bestemmelsen åpner for at Forsvaret kan utvise et faglig skjønn om hvem som kalles inn til sesjonens andre del. Det signaliseres at begrepet alle kan oppfattes som en for sterk føring.

1.2.4 Departementets vurderinger

Forsvaret har etablert en dialog med Datatilsynet for å sikre en ordning som tilfredsstillende de krav som regelverket setter for innhenting, behandling og oppbevaring av sensitive personopplysninger. Forsvarsdepartementet er enig med Datatilsynet i at innføring av en todelt sesjonsordning må implementeres på en trygghende måte som ivaretar behovet for vern av personsensitiv informasjon. Forslaget berører personvernet, og de spørsmål som reises må undergis en særlig oppmerksomhet og vurdering. Forsvaret arbeider med og vurderer de rettssikkerhetsmessige aspekter som Datatilsynet nevner i høringsuttalelsen. Det er i den forbindelse viktig å understreke at Forsvaret allerede i dag har etablerte systemer for ivaretagelsen av sensitive personopplysninger knyttet til sesjon og forvaltningen av vernepliktige. Datatilsynet har bekreftet at de opplysninger som det er ønskelig å innhente gjennom en nettbasert egenerklæring, kan innhentes elektronisk. Det er heller ikke noe til hinder for at slik elektronisk informasjonsinnhenting er relatert til den enkeltes fødselsnummer. Ivaretagelsen av Datatilsynets merknader om tilfredsstillende informasjonssikkerhet er en forutsetning både for etablering av internettbasert egenerklæring og behandling og lagring av opplysningene.

Departementet støtter innspillet fra Justis- og politidepartementet om å presisere forholdet mellom foreslåtte endringer og militærnekteloven. Søknad om fritak for militærtjeneste av overbevisningsgrunner kan etter militærnekteloven tidligst settes frem på sesjon eller etter at den vernepliktige på annen måte er klassifisert. Departementet kan ikke se at den foreslåtte endringen i sesjonsordningen påvirker rekrutteringen til politireservestykken, men tar Justis- og politidepartementets innspill med i det videre arbeidet med sesjonsordningen.

I høringsbrevet er § 27 første ledd annen setning foreslått tatt ut. Denne bestemmelsen regulerer de tilfeller hvor fremmøte til sesjon ikke har latt seg gjennomføre innen rimelig tid, og klassifisering etter §§ 26 og 29 ikke har vært mulig, og åpner for at disses tjenestedyktighet kan avgjøres ved fremmøte til tjeneste. Departementet er av den oppfatning at bestemmelsen likevel bør videreføres, med den tilpasning at den gjelder i de tilfeller hvor fremmøte til sesjonens andre del ikke har latt seg gjennomføre.

Forsvarsdepartementet er enig med Forsvarsstaben i at bestemmelsen i § 27 tredje ledd kan forstås slik at den legger større begrensninger på Vernepliktsverket enn det som var tilsiktet i høringsbrevet. For å klargjøre dette tas ordet alle ut fra tredje ledd annet punktum. Unnlatelse av å besvare egenerklæringen i sesjonens del I skal som hovedregel medføre at man blir innkalt til sesjonens del II.

Det har ikke kommet motforestillinger til forslaget om videreutvikling av sesjonsordningen, og Forsvarsdepartementet fremmer derfor lovforslagene relatert til todeling av sesjon som presentert i høringsbrevet, men med mindre endringer i § 27 første og tredje ledd, som redegjort for ovenfor.

1.3 Sesjonsplikt for kvinner

1.3.1 Gjeldende rett

Sesjon brukes normalt som samlebegrep for de møter som Forsvaret holder for utskrivningspliktige for å klassifisere den enkelte persons tjenestedyktighet og for å gi informasjon om tjeneste- og utdanningsmuligheter i Forsvaret. Plikten til å medvirke ved sesjon følger av vernepliktsloven § 40, jf. § 20.

Utskrivningsplikten innebærer en plikt til å la seg innrulle i Vernepliktsverkets hovedrulle og til å la seg klassifisere for å fastsette tjenestedyktighet for tjeneste i Forsvaret, samt å bli fordelt til tjeneste i en av forsvarsgrenene. Å bli utskrevet innebærer i seg selv ingen plikt til å tjenestegjøre i Forsvaret. Verneplikten for den mannlige delen av befolkningen følger av loven § 3. Kvinner har i dag verken verneplikt eller utskrivningsplikt, og har følgelig ikke noen plikt til å møte på sesjon eller til å tjenestegjøre i Forsvaret. Kvinner som samtykker til frivillig tjeneste på like vilkår som menn, vil være tjenestepliktige i samsvar med § 4 fjerde ledd.

§ 20 angir rammene for når tjenestepliktige menn er utskrivningspliktige. Utskrivningsplikten gjelder normalt fra og med 1. januar året før verneplikten inntreffer etter § 3, og utskrivningsplikten varer frem til verneplikten inntreffer eller han blir kjent fri for verneplikt. Det gjelder særlige regler for personer som oppholder seg utenfor riket. Kongen er gitt nærmere fullmakter etter bestemmelsen.

Kongen er i § 34 gitt fullmakt til å gi nærmere regler til utfylling av bestemmelsene i § 33, herunder

fordeling av mannskaper. I dag fordeles verneplikti-ge og frivillige til tjeneste i Forsvaret eller overføres til andre deler av totalforsvaret.

Etter § 40 plikter menn i utskrivningspliktig alder å gi nødvendige opplysninger av betydning for deres klassifisering og utskrivning. Dette kan skje ved pliktig fremmøte eller oversendelse av skriftlig informasjon. Kongen er blant annet gitt fullmakt til å gi bestemmelser om hvilke personer og institusjoner i og utenfor riket som kan kreve disse opplysninger.

Som følge av at utskrivningsplikten etter gjeldende regler er utarbeidet med tanke på en plikt kun for menn, er bestemmelsene i kapittel 3 og 4 særlig tilpasset dette forholdet. Dette gjelder for eksempel bestemmelsene i § 31, 35, 37, 39, 40 og 48.

Utskrivningsplikten innebærer for den enkelte en særskilt plikt til medvirkning ved klassifisering av tjenestedyktighet. Etter § 46 plikter imidlertid også offentlige og private instanser og organisasjoner å gi opplysninger, oppgaver og attestasjoner om menn mellom 17 og 45 år. Slik informasjon kan innhentes til bruk for utskrivning, rulleføring og innkalling til tjeneste. Etter § 46 siste punktum plikter folkeregisteret og Rikstrygdeverket også å gi nødvendige opplysninger om kvinner mellom 17 og 28 år til bruk for innkalling av kvinner til frivillig sesjon.

1.3.2 Departementets høringsforslag

Det er i høringsforslaget redegjort for at utskrivningsplikten innebærer en plikt til å la seg innrulle i Vernepliktsverkets hovedrulle og til å la seg klassifisere for å fastsette tjenestedyktighet for tjeneste i Forsvaret, og at en innføring av kjønnsnøytral utskrivningsplikt innebærer at utskrivning må skje både for menn og kvinner. Dette forutsetter at kvinner pålegges en plikt til å la seg utskrive og til å bistå med de nødvendige opplysninger Forsvaret krever for å foreta en vurdering av vedkommendes tjenestedyktighet. Dette fordrer at det gjøres endringer i §§ 20, 40 og 48. § 20 angir rammene for utskrivningsplikten, mens § 40 angir den enkeltes medvirkningsplikt til å gi de opplysninger Forsvaret trenger for å forstå klassifisering av den enkeltes tjenestedyktighet. § 48 angir mulige straffesanksjoner som følge av manglende overholdelse av forpliktelser etter loven.

Dagens § 20 bygger på at det i dag kun er utskrivningsplikt for menn, og det ble i høringsbrevet foreslått å innføre utskrivningsplikt for kvinner. En slik innføring innebærer ikke at kvinner underlegges noen verneplikt. Det ble foreslått mindre endringer i første, annet og tredje ledd i § 20. Det ble videre foreslått at det inntas et nytt andre og tredje ledd i bestemmelsen, som forflytter gjeldende andre og tredje ledd til nytt fjerde og femte ledd.

Forslaget til nytt annet ledd bygger på første ledd, som reflekterer hvor lenge menn er utskrivningsplik-

tige. Nytt annet ledd tar sikte på å regulere også hvor lenge kvinner er utskrivningspliktige, hvilket vil være frem til tidspunktet hvor man har blitt klassifisert av Forsvaret. Som følge av en todelt sesjonsordning, med en preseleksjon forut for innkalling til sesjonens del II, foreslås en begrensning på utskrivningsplikten til utgangen av det år vedkommende fyller 28 år, for utskrivningspliktige som ikke er innkalt til sesjonens del II, jf. § 12 andre ledd om bortfall av plikt til førstegangstjeneste i fredstid.

Forslaget til nytt tredje ledd definerer hva utskrivningsplikten omfatter.

I nytt femte ledd er det foreslått at Kongen kan gi nærmere regler om utskrivningsplikten for menn i krig eller når krig truer. Forslaget bygger på eksisterende tredje ledd. Bestemmelsen åpner blant annet for at utskrivningsplikten kan inntre til andre tider enn fastsatt i bestemmelsens første ledd, at utskrivningsplikten kan videreføres ut over det år man fyller 28 år og gjeninntreden av utskrivningsplikt etter fylte 28 år.

Det er videre foreslått endringer i § 34. Etter klassifisering vil tjenestedyktige menn være verneplikti-ge, mens tjenestedyktige kvinner som samtykker til tjeneste på like vilkår som menn, vil være frivillige tjenestegjørende. Forvaltningen av personellet vil skje etter de samme bestemmelser. Det er foreslått endringer i § 34 første ledd for å reflektere dette. I tillegg er det foreslått presisert at fordeling skjer til tjeneste i Forsvaret for å tilpasse ordlyden til dagens situasjon.

Det er foreslått å innarbeide i § 40 første ledd atplikten til å stille på sesjon og til å gi skriftlige opplysninger av betydning for deres utskrivning, også gjelder kvinner. I dag gjelder denneplikten kun menn. Den foreslåtte endringen vil legge like plikter på kvinner som på menn, og dette vil således sikre en kjønnsnøytral utskrivningsplikt.

For å legge til rette for en kjønnsnøytral utskrivningsplikt er det videre foreslått å gjøre enkelte justeringer i en rekke bestemmelser som etter gjeldende regler utelukkende gjelder menn. Det er på denne bakgrunn foreslått mindre endringer i § 31, 35, 37, 39, 40, 43, 46 og 48.

1.3.3 Høringsinstansenes syn

Samtlige høringsinstanser støtter, eller har ingen merknader til, forslaget om å innføre sesjonsplikt for kvinner. Enkelte høringsinstanser har fremmet bemerkninger til utformingen av eller konsekvensene av lovforslaget.

Generaladvokaten anser det som en stor fordel at det er foreslått å definere utskrivningsbegrepet i § 20, siden dette bidrar til å klargjøre forståelsen av begrepet.

Generaladvokaten er av den oppfatning at en innføring av sesjonsplikt for kvinner vil medføre at det er nokså sannsynlig at man vil få en god del tilfeller hvor kvinner uteblir fra fremmøte til sesjon.

Forsvarsstaben har bemerket at forslaget til § 20 synes å ha den konsekvens at personer som oppholder seg i Norge uten å være norske statsborgere, ikke lenger har plikt til å la seg innrulle i Vernepliktsverkets hovedrulle.

Forsvarsstaben har gitt uttrykk for at forslaget til § 31 første ledd må forstås slik at bestemmelsen åpner for at en ny legevurdering kan foretas i de tilfeller hvor legekjennelse er avgitt før første fremmøte til tjeneste og hvor det er et faglig behov. Forsvarsstaben etterlyser også et hjemmelsgrunnlag i § 46 for å kunne innhente opplysninger fra Politiets strafferegister.

1.3.4 Departementets vurderinger

Regjeringen har en målsetting om å øke andelen kvinner i verneplikts- og befalsmassen. For å sikre at alle kvinner i de aktuelle årskull får tilgang til informasjon om Forsvaret – og at de som anses best skikket til tjeneste, også får et møte med Forsvaret for derigjennom å styrke rekrutteringen av denne gruppen – foreslås det å innføre sesjonsplikt for kvinner.

Generaladvokaten har fremhevet at Forsvaret må være forberedt på at også kvinner unnlater å møte til sesjon. Forsvarsdepartementet erkjenner at manglen på fremmøte fra kvinner vil kunne forekomme, så vel som hos menn. Innføring av sesjonsplikt for kvinner vil inneha den konsekvens at menn og kvinner også vil bli likestilt hva gjelder håndhevelse av manglende fremmøte. Departementet vil se nærmere på de momenter og forslag som Generaladvokaten har fremhevet, for å sikre en effektiv håndhevelse av sesjonsplikten.

Endringene i § 20 medfører at § 4 annet ledd må justeres for å reflektere disse endringene. Henvisningen i § 4 annet ledd må endres slik at det vises til § 20 fjerde ledd.

Forsvarsstaben har gitt uttrykk for at forslaget til § 20 har den konsekvens at personer som oppholder seg i Norge uten å være norske statsborgere, ikke lenger har plikt til å la seg innrulle i Vernepliktsverkets hovedrulle. Verneplikten er etter § 3 kun pålagt norske mannlige statsborgere. Menn som oppholder seg i Norge uten å være norske statsborgere, innrulles imidlertid i dag i Vernepliktsverkets hovedrulle. Dette har sammenheng med at oppholdet kan lede til norsk statsborgerskap og klassifisering, og senere vernepliktstjeneste. Videre har det sammenheng med § 3 annet ledd, som gir Kongen fullmakt til å pålegge verneplikt også for menn som er hjemmehørende til riket, men som ikke er norske statsborgere. Dette forutsetter at disse personene er innrullert i Forsvarets

registre. Det foreslås på den bakgrunn at man viderefører gjeldende ordlyd i ny § 20, ved at man knytter utskrivningsplikten til menn og kvinner, og ikke begrenser utskrivningsplikten til norske statsborgere.

Forsvarsstaben har i merknadene til § 31 ytret bekymring for at ordlyden kan forstås slik at den legger en sterk føring på plikten til å avgi ny legekjennelse ved fremmøte til tjeneste, og mener dette kan motvirke formålet med den nye sesjonsordningen. Forsvarsdepartementet er enig med Forsvarsstaben i at det kan være formålstjenlig å presisere bestemmelsen, og det foreslås at ordlyden i § 31 klargjøres, ved at det innføres at ny legekjennelse kan tas opp til ny avgjørelse ved fremmøte til tjeneste.

Forsvarsstaben har i sitt innspill etterlyst etablering av et hjemmelsgrunnlag i § 46 for å kunne få enklere tilgang til informasjon fra Politiets strafferegister. Forsvarsdepartementet har ikke vurdert dette i forbindelse med utredningen av endringer i vernepliktsloven i denne omgang.

Det har ikke innkommet høringsinnspill som går imot innføringen av sesjonsplikt for kvinner. Forsvarsdepartementet fremmer endringsforslagene som foreslått i høringsbrevet, med mindre endringer i §§ 4, 20 og 31.

1.4 Endringer som følge av samfunnsutviklingen

1.4.1 Gjeldende rett

§ 9 nr. 1 definerer hva som skal anses som ordinær tjeneste i fredstid. Dette omfatter repetisjonsøvelse, som er den aktivitet som gjennomføres for å friske opp de grunnleggende individuelle ferdigheter i mobiliseringsenheter og for å samtrene enheter for å høyne kvalitetsnivået.

§ 23 angir nærmere regler om Vernepliktsverket, dets organisering og fullmakter.

§ 36 angir at det skal føres en hovedrulle ved Vernepliktsverket, og at det også skal føres rulle ved vernepliktsforvaltningene.

§ 38 regulerer overføring til annen tjeneste.

1.4.2 Departementets høringsforslag

I høringsbrevet er det foreslått endringer i lovens §§ 9, 23, 36 og 38 som følge av endringer og omstillinger i Forsvaret, og i samfunnsutviklingen for øvrig.

Det er foreslått å endre terminologien i § 9 som følge av de senere års utvikling i Forsvaret. Repetisjonsøvelse er foreslått erstattet med repetisjonstjeneste.

Det er videre foreslått å oppdatere § 23 i henhold til gjeldende organisering av Vernepliktsverket og å gjøre endringer i § 36 første ledd for å reflektere endringene i Vernepliktsverkets organisasjon. Vernepliktsforvaltningene er ikke lenger en del av Vernepliktsverkets organisasjon, og det er derfor foreslått å

ta henvisningen til vernepliktsforvaltningene ut av lovbestemmelsen.

Heller ikke terminologien i § 38 er i samsvar med dagens begrepsbruk, og som følge av dette er det foreslått å erstatte begrepet overføring med begrepet omfordeling, som Forsvaret benytter i dag.

1.4.3 Høringsinstansenes syn

Samtlige høringsinstanser støtter, eller har ingen merknader til, departementets forslag om å gjøre mindre endringer i §§ 9, 23, 36 og 38.

Det har ikke innkommet høringsinnspill som går imot de foreslåtte endringene i §§ 9, 23, 36 og 38. Forsvarsdepartementet fremmer endringsforslagene som foreslått i høringsbrevet uten endringer.

1.5 Økonomiske og administrative konsekvenser

1.5.1 Økonomiske konsekvenser

For budsjettåret 2009 er kostnadene for tilrettelegging for en økning av antall sesjonspliktige og økning av antallet kvinner på sesjon dekket innenfor gitte bevilgninger til Forsvaret. De økonomiske konsekvenser av implementering av ny sesjonsordning og sesjonsplikt for kvinner for de kommende budsjettår er under utredning. Regjeringen vil komme tilbake til dette i de årlige budsjettproposisjoner.

1.5.2 Administrative konsekvenser

Ved innføringen av todeling av sesjon og sesjonsplikt for kvinner tas det i stor utstrekning sikte på å bygge på allerede eksisterende ordninger og rutiner for sesjon. Dette innebærer blant annet at eksisterende regler for vern av personsensitiv informasjon videreføres, og tilpasses ny situasjon i samråd med Datatilsynet.

Det forventes at Forsvaret må utvikle nye dataverktøy for gjennomføringen av sesjonens del I. Innføring av sesjonsplikt for kvinner vil kunne medføre en økning i volumet av henvendelser til Forsvaret. Det er naturlig å anta at dette vil stabilisere seg etter at ny ordning har virket en viss tid.

Ut over dette anses ikke lovforslaget å medføre noen særlige administrative konsekvenser.

1.6 Merknader til lovforslaget

Departementets merknader til lovforslaget er gitt i kapittel 7 til Ot.prp. nr. 41 (2008–2009).

2. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Bendiks H. Arnesen, Thorbjørn Jagland og Signe Øye, fra Fremskrittspartiet, Per Roar Bredvold, Henning Skumsvoll og Per Ove Width, fra

Høyre, lederen Jan Petersen, og fra Sosialistisk Venstreparti, Bjørn Jacobsen, støtter forslag til lov om endringer i lov 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt.

Komiteen er enig i at den allmenne verneplikten skal opprettholdes. Komiteen er fornøyd med at det er Forsvarets behov som skal ligge til grunn for antallet vernepliktige. Komiteen er enig i at verneplikten bidrar til en stabil tilførsel av personell til Forsvaret og at det har en samfunnsnyttig effekt. Komiteen er i denne sammenheng opptatt av at vernepliktige får en interessant og givende førstegangstjeneste, slik at de får gode erfaringer å ta med seg videre. Komiteen ser gode synergier mellom en positiv og utfordrende førstegangstjeneste og videre rekruttering til utdanning og tjenestegjøring i Forsvaret. Komiteen er opptatt av at Forsvarets oppfatning i befolkningen skal være så positiv som mulig, derfor mener komiteen at det er viktig å drive god informasjonsvirksomhet og rekruttering for å sikre en forankring hos innbyggerne.

Komiteen går inn for at Regjeringen legger opp til at fremtidig sesjon skal gjennomføres i to deler, hvorav del I vil være nettbasert. Komiteen merker seg at del II innebærer at kvalifiserte møter til sesjon.

Komiteen er enig i at det innføres sesjonsplikt for kvinner. Komiteen merker seg at innføring av sesjonsplikt for kvinner forutsetter at kvinner underlegges en utskrivningsplikt på linje med menn. Komiteen tar til etterretning at innføringen av sesjonsplikt for kvinner innebærer at menn og kvinner blir likestilt frem til utskrivning er gjennomført. Utskrivningsplikten innebærer en plikt til å la seg innrullere i Vernepliktsverkets hovedrulle og å la seg klassifisere for å fastsette tjenestedyktighet for tjeneste i Forsvaret. Komiteen er enig i at en innføring av utskrivningsplikt for kvinner vil styrke rekrutteringen av kvinner til Forsvaret. Komiteen støtter det.

Komiteen ser på sesjonsplikten som et middel til å få flere kvinner til å tjenestegjøre i Forsvaret. Det vil være nødvendig med informasjon om de muligheter som kvinner kan få i Forsvaret.

Komiteen mener at Forsvaret skal være en organisasjon i pakt med tiden, samt en organisasjon som i større grad avspeiler det norske samfunn. Formelt ble full likestilling mellom kvinner og menn i Forsvaret innført i 1985. Inntil da ble organisasjonskulturen i Forsvaret i stor grad utviklet av menn med bakgrunn i menns holdninger og verdier. Det har vist seg at en endring av mannskulturen ikke er enkel. Fakta er imidlertid at Norge har kommet mye lenger enn mange andre land når det gjelder likestilling og representasjon i både offentlig og privat sektor, men ikke innenfor mannsbastionen Forsvaret.

Komiteen mener at det er viktig at også Forsvaret gjenspeiler dagens samfunn og at det er behov for å rekruttere de best egnede både blant kvinner og menn for å løse oppgavene hjemme og ute.

Komiteen mener det er viktig å sikre en større rekruttering av kvinner til Forsvaret. Komiteen viser til at grunnlaget for rekrutteringen går gjennom verneplikten. Komiteen er tilfreds med at Regjeringen ved å innføre sesjonsplikt også for kvinner nå tar enda et nytt skritt mot en større andel kvinner i Forsvaret. Det vil gi oss en enda mer moderne og attraktiv organisasjon i framtiden.

Komiteen mener bestemt at flere kvinner vil bidra til å opprettholde den legitimiteten som verneplikten har i folket, og være med på å styrke båndene mellom kvinner og Forsvaret. Komiteen vil hevde at en økt kvinneandel blant verneplikts- og befalsmassen vil berike organisasjonen fordi kvinner påvirker Forsvarets strukturer, metoder, opplæring og holdninger.

Komiteen mener derfor er viktig at kvinner motiveres til å ta utdanning og til å gjøre karriere i Forsvaret. De oppgavene og utfordringene Forsvaret står overfor, medfører at Forsvaret må kunne rekruttere kvalifisert personell fra hele befolkningen. Forsvaret trenger den kompetanse og de ressurser kvinner kan tilføre organisasjonen. Sesjon er et av de viktigste rekrutteringsgrunnlag for tjeneste i Forsvaret.

Komiteen er enig i at for å sikre at alle kvinner i de aktuelle årskull får tilgang til informasjon om Forsvaret, og at de som anses best skikket til tjeneste også får et møte med Forsvaret, så vil sesjonsplikt være et meget viktig virkemiddel.

3. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råar Odelstinget til å gjøre slikt

vedtak til lov

om endringer i lov 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt
(videreføring av sesjonsordningen og innføring
av sesjonsplikt for kvinner)

I

I lov 17. juli 1953 nr. 29 om verneplikt gjøres følgende endringer:

§ 4 annet ledd skal lyde:

Kongen treffer nærmere bestemmelser om fra hvilket tidspunkt verneplikten inntre for yngreårige som etter eget ønske utskrives i henhold til § 20 *første* ledd.

§ 9 første ledd nr. 1 skal lyde:

1. Ordinær tjeneste: Førstegangstjeneste og *repetisjonstjeneste*, eventuelt med befals- og annen sær-opplæring.

§ 20 skal lyde:

Menn og kvinner som oppholder seg her i riket, og som ikke åpenbart er helt udyktig til militærtjeneste, er utskrivningspliktig fra 1. januar i det år han eller hun fyller 18 år. De som da er utenfor riket blir utskrivningspliktige straks de kommer hit.

Utskrivningsplikten for menn opphører når verneplikten inntre eller når han blir kjent fri for verneplikt. Utskrivningsplikten for kvinner opphører etter endt klassifisering. Utskrivningsplikten bortfaller for menn og kvinner dersom man ikke blir innkalt til sesjonens del II innen utløpet av det år man fyller 28 år.

Utskrivningen omfatter:

1. *Innrulling av de utskrivningspliktige i Vernepliktsverkets hovedrulle.*
2. *Klassifisering av de utskrivningspliktige for å fastslå deres tjenestedyktighet og øvrige forutsetninger for tjeneste.*

Menn og kvinner som ennå ikke er blitt utskrivningspliktig, kan etter nærmere bestemmelser av Kongen likevel tillates å bli utskrevet, dog ikke tidligere enn fra 1. januar i det år han eller hun fyller 17 år. Vedkommende er i så fall utskrivningspliktig så snart tillatelsen er meddelt ham eller henne.

I krig eller når krig truer kan Kongen gi nærmere regler om utskrivningsplikten for menn. Kongen kan under slike forhold bestemme at utskrivningsplikten skal omfatte også menn utenfor riket og gi nærmere regler om fremgangsmåten ved utskrivningen. *Reglene kan fravike denne lov.*

§ 23 skal lyde:

Vernepliktsverket er utøvende ledd for den felles vernepliktsforvaltning og ledes av Sjefen for Vernepliktsverket. *Sjefen for Vernepliktsverket* er direkte underlagt Forsvarssjefen.

Kongen gir nærmere regler om Vernepliktsverkets organisasjon og gjøremål, herunder behandlingen av spørsmål som vedrører verneplikten og dens avtjening.

§ 24 oppheves.

§ 25 skal lyde:

Innrullingeringen foretas ikke tidligere enn i året forut for utskrivningsåret, med mindre Kongen på grunn av særlige forhold bestemmer noe annet. Den som ifølge § 20 blir utskrivningspliktig utenfor normalalderen, skal innrulleres så snart som mulig.

De nærmere bestemmelser om innrulleringen fastsettes av Kongen.

§ 27 skal lyde:

Sesjon holdes etter innrulling av ny årsklasse, og gjennomføres i to deler. Dersom frammøte til sesjonens andre del ikke har latt seg gjennomføre innen rimelig tid og klassifisering etter §§ 26 og 29 ikke har vært mulig, kan allikevel personell som ikke åpenbart er helt udyktige utskrives, og deres tjenestedyktighet avgjøres ved frammøte til tjeneste.

Sesjonens første del innebærer at alle utskrivningspliktige avgir en egenerklæring uten at personlig fremmøte kreves. Dette gjelder også utskrivningspliktige som ikke er blitt klassifisert tidligere og som ikke har fått utsettelse med utskrivning i henhold til § 21.

Sesjonens andre del innebærer personlig fremmøte for klassifisering. Til sesjonens andre del kan innkalles utskrivningspliktige som på bakgrunn av sesjonens første del anses egnet for tjeneste i Forsvaret, og utskrivningspliktige som ikke besvarer egenerklæringen i sesjonens første del. Også andre utskrivningspliktige og vernepliktige som skal undersøkes på ny, kan innkalles til sesjonens andre del.

Kongen gir nærmere regler om gjennomføring av todelt sesjon.

Sesjonsstedet velges med sikte på å spare reiser og tid for de møtepliktige.

Kongen med Stortingets samtykke gir regler om godtgjørelse for fremmøte til sesjon.

§ 28 oppheves.

§ 31 første ledd skal lyde:

Legekjenner som er avgitt før den vernepliktiges første fremmøte til tjeneste, og som ikke går ut på at han er udyktig til enhver militærtjeneste, kan tas opp til ny avgjørelse ved fremmøtet. Avgjørelsen treffes av en nemnd som skal bestå av minst to leger, hvorav den ene fortrinnsvis skal være sanitetsoffiser. I krig kan Kongen bestemme at nemnda skal bestå av minst en lege og en offiser. Når forholdene tillater det, kan nemnda tilkalle ytterligere ekspertise etter behov.

§ 34 første ledd skal lyde:

Kongen gir nærmere regler til utfylling av bestemmelsene i § 33, herunder hvordan vernepliktige og frivillige etter sesjon skal fordeles til tjeneste i Forsvaret.

§ 35 skal lyde:

Resultatet av utskrivningen meddeles den enkelte mann eller kvinne på den måte Kongen bestemmer.

§ 36 skal lyde:

Vernepliktsverket fører en hovedrulle over alle utskrivningspliktige og vernepliktige.

Kongen gir nærmere bestemmelser om innhold og oppbevaring av hovedrullen.

§ 37 skal lyde:

Er noen forbigått ved utskrivningen og feilen blir oppdaget eller årsaken til forbigåelsen bortfaller, skal han eller hun utskrives så snart som mulig.

Blir det brakt på det rene at noen er feilaktig utskrevet, skal han eller hun straks slettes av rullene og betraktes som ikke utskrevet.

§ 38 skal lyde:

Enhver vernepliktig kan uten hensyn til eget ønske omdisponeres til annen enhet i eller utenfor den forsvarsgren han opprinnelig er disponert til. Etter søknad kan han omdisponeres når vektige velferdsgrunner foreligger og tjenstlige hensyn ikke er til hinder for det.

Regler for godkjenning av omdisponeringer som ikke er bestemt av departementet, fastsettes av Forsvarssjefen.

§ 39 annet ledd skal lyde:

Den som på grunn av opphold utenfor riket ikke er utskrevet, skal melde seg for politiet straks han eller hun kommer til riket.

§ 40 første ledd skal lyde:

Menn og kvinner i utskrivnings- og vernepliktig alder plikter på oppfordring ved personlig frammøte eller skriftlig å gi opplysninger om forhold som har betydning for deres utskrivning og verneplikt og herunder å skaffe til veie attester og andre dokumenter som kreves framlagt. I rimelig utstrekning plikter de også på annen måte å godtgjøre riktigheten av sine opplysninger.

§ 43 skal lyde:

Enhver mann og kvinne plikter selv å påse at sitt utskrivnings- og vernepliktsforhold i rett tid kommer under behandling.

Den som ikke får slike meddelelser eller ordrer med hensyn til forhold som nevnt i første ledd og som han eller hun etter sin alder og sine øvrige forutsetninger skal ha, plikter å melde fra om dette til politiet eller Vernepliktsverket.

§ 46 første ledd skal lyde:

Til bruk for utskrivning, rulleføring og innkalling til tjeneste plikter offentlige myndigheter og tjenestemenn, arbeidsgivere og fartøysførere, bestyrere og private lærestalter, ungdomshjem og sykehus,

prester og forstandere i trossamfunn uten betaling å gi opplysninger, oppgaver og attestasjoner angående menn *og kvinner* mellom 17 og 45 år som er knyttet til dem eller registrert hos dem.

§ 48 skal lyde:

Med bøter straffes den som forsettlig eller uaktsomt

1. unnlater å oppfylle meldeplikt etter §§ 39 eller 43, *unnlater* å innhente tillatelse som nevnt i § 39 annet punktum eller overtrer reiseforbud gitt i medhold av § 39 tredje punktum;
2. uten gyldig forfall uteblir fra eller kommer for sent til møte som han *eller hun* er innkalt til i medhold av denne lov, møter i ikke edru tilstand,

forlater møtet uten tillatelse eller ved sin opptreden hindrer eller forstyrrer møtets gang;

3. unnlater eller nekter å oppfylle noen av de plikter som han *eller hun* er pålagt etter §§ 40, 41 eller 42, gir uriktige opplysninger om forhold som nevnt i § 40 eller ved sin atferd eller på annen måte søker å villedde vernepliktsmyndighetene ved bedømmelsen av hans *eller hennes utskrivnings- eller* vernepliktsforhold; *eller*
4. overtrer eller forsømmer sine plikter *han eller hun* er pålagt å ta vare på i henhold til § 44.

II

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.

Oslo, i forsvarskomiteen, den 28. mai 2009

Jan Petersen

leder

Henning Skumsvoll

ordfører

